

GONDOLATOK A MIGRÁCIÓS VESZÉLYHELYZETRŐL

Már hatodik éve folyamatosan hatályban van a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet”¹ hazánkban, a COVID-19 pandémia múltával az utóbbi időben ismét felerősödtek a migrációs veszéllyel² kapcsolatos nézetek. Talán célszerű megvizsgálni az adatokat, mi is történt 2015 óta és mi a helyzet jelenleg. Azért nem árt tudni azt is, hogy Magyarország történelme elmúlt hetven évében több migrációs veszélyhelyzet is kialakult, a mostaninál lényegesen nehezebb körülmények között, a hadsereg bevetésével, nagyszámú fegyverhasználattal, komoly határincidensekkel. Az első időszak az 1945-46-os lakossági átrendeződés a térségben, Közép-Európában, többszáz ezres népmozgással, melynek egyik romániai irányú eseményét külön publikáció is feldolgozza, bemutató a menekülők ide-oda toloncolását az államhatáron a hivatalos szervek részéről.³ A második eseménysorozat a szlovákiai magyarság menekülése hazánkba 1946-47-ben a Csehszlovákiában zajló lakosság-kitelepités miatt. Ebben az esetben tízezrek lépték át az államhatárt állatokkal, járművel, ingóságokkal és sokan a csehszlovák szervek fegyverhasználatára miatt megsérültek vagy elhunytak, számukat a mai napig megbízhatóan nem ismerjük.⁴ A harmadik méretében és tragikus következményeiben legnagyobb eseménysorozat az 1956-57-es menekülthullám kialakulása és annak kezelése különösen sajátos eszközökkel.⁵

Mielőtt tovább mennénk célszerű rögzíteni, hogy a köznyelvben, de még a szakmán belül is, helytelenül használjuk a „migrációs válság” és maga a migráns kifejezést is.⁶ Ugyanis lényegében a migráns alatt az irreguláris migránsokra gondolunk, ahogy a „migrációs válság” is az illegális migráció tömegessé válásával függött össze.⁷ Miközben migráns, mindaz, aki máshol él, mint ahol született, vagyis sokkal szélesebb kör, mint akiktől e kifejezést használva általában gondolunk. Voltaképpen minden tízedik ember migránsnak tekinthető.⁸ Sokszor bele se gondolunk, hogy azok is migránsok – a kifejezés szociológiai értelmében – akik az országon belül másik településre költöztek.⁹ A

¹ 41/2016. Korm. rendelet, e rendelet az egész országra kiterjed, de már 2015 szeptemberétől a déli határszakaszra (270/2015. (IX. 18.) Korm. rendelet) kihirdetésre került a válsághelyzet.

² Forrás: <https://www.spiegel.de/ausland/jean-asselborn-kritisiert-viktor-orban-als-zumutung-fuer-die-eu-a-546cf648-b7db-4edb-91ed-02c208a1761c> (Letöltés ideje: 2021.06.12.)

³ Főrizs Sándor: Tragédia az államhatáron. Hadtudomány 2014/1. 185-194. o.

⁴ Főrizs Sándor: Az idegenrendészet problémái 1947-ben. Magyar Rendészet 2014/4. 53-64. o. és Főrizs Sándor: Menekültügyi válsághelyzet 1947-ben. Belügyi Szemle 2015/02. 149-163. o.

⁵ Főrizs Sándor: A határőrség és a határőrizet újjászervezése 1956. november 4-ét követően. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. kötet. Pécs, 2020. 111-126. o., további nemzetközi példákat lásd pl. Éberhardt Gábor jelen kiadványban megjelenő A tömeges irreguláris migráció redundanciája Magyarországon című tanulmányát.

⁶ Gyakorlatilag bírósági döntés is megállapította, hogy a „migráns” szó pejoratív jelzővé vált a kommunikációs hadjárat eredményeként. Vö. Valami búzlik. HVG 2021. 04.01. 16-17. old.

⁷ Hautzinger Zoltán: A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn. Pécs, 2018. 13-21. o.

⁸ ENSZ becslések alapján, 7-800 millió ember. Forrás: World Migration Report 2018. 16. o.

⁹ Sok ország esetében a belső migráció nem választás, hanem szükségszerűség kérdése. Nem egy esetben a belső migráció ugyanis a gazdasági fejlődési potenciál, egyes régiókban a stabilitás megőrzésének, a nemzetbiztonság garanciájának legfőbb elemévé vált. Vö. Deák József: Az Oroszországi Föderáció válasza a biztonsági kihívások közül a migrációra. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk) Innováció, elektronizáció,

rendészettudomány és a közvélekedés inkább a nemzetközi migránsokkal foglalkozik, akik száma a földön 2020-ban 281 millió¹⁰ volt, vagyis átlagosan minden huszonnyolcadik ember tekinthető nemzetközi migránsnak, de közülük is a legtöbben legálisan vándorolt másik országba. Gondoljunk, például ismerőseinkre, rokonainkra akik, Angliában, Németországban, vagy Ausztriában dolgoznak. Vagyis még mindig nem az a kör, melyre gondolunk, amikor a pejoratív „migráns” szót használjuk. Leginkább talán a menekülteket társítjuk gondolatilag a migráns kifejezéshez. Ez a csoport a világában 2020. év elején 25 millió fő¹¹ volt, vagyis matematikailag minden háromszázkettedik ember. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a menekültek jelentős része legálisan lépte át az államhatárt, így nem tartozik az irreguláris migránsok körébe,¹² vagyis még ennél kevesebb emberről van szó, akikhez a többség negatív jelzőket társít. Mindeközben nem feledkezhetünk meg arról, hogy a külföldi, akikkel a hétköznapokban találkozunk – na, nem a pandémia idején, mivel a nemzetközi utasforgalom lényegében minimalizálódott – nem annyira a migráns, sokkal inkább a turista kategóriába tartozik, ugyanis a világjárvány előtt 2019-ben 1460 millió nemzetközi turistát regisztrált a WTO.¹³ Csak, hogy érzékeljük, minden ötödik ember nemzetközi turistának tekinthető. Igazat megvallva, még ennél is több turista van, mivel a WTO csak a 24 órát meghaladó külföldre utazást sorolja ide.¹⁴ Például az egynapos bécsi bevásárlásunk, vagy a tátrai kirándulásaink nem is számolhatók ide. Mindezekből azt láthatjuk, hogy a politika és a média egyfajta torzított képet mutat felénk, illetve helytelenül használjuk a migráns kifejezést.

Nézzük most már a migrációs, pontosabban az irreguláris migrációs adatok alakulását 2015 után. Az illegális migrációs hullám elültét és jelentőségét jól érzékelteti az is, hogy 2018. második negyedévtől nem adja ki a Frontex a szokásos negyedéves részletezettségű elemzését, már csak éves adatokat és elemzéseket publikál, de azt is jelentős csúszással. 2015-ben a Frontex adatok alapján Európában még 1 828 290 főt regisztráltak, mint „zöldhatáros”¹⁵ irreguláris migránst. 2016-ban már ennek kevesebb, mint a harmada (511 125 fő) volt, 2017-ben pedig ez is megfeleződött (211 567 fő). 2018-19-re már 149 000-142 000 főre redukálódott a számuk, vagyis az öt évvel korábbiak a tizede mozgást sem lehet érzékelni. Ebből azt látjuk, hogy tényleg réges-régen vége van a „tömeges irreguláris migrációs válságnak”. Mert ugye a „tömeges bevándorlás” kifejezés akkor sem volt igaz,¹⁶ mivel nem bevándorolni akartak hozzánk, hanem tranzitálni, vagyis keresztül menni hazánkon.¹⁷ Ezt mindenki láthatta, aki egy kicsit is oda figyelt, mivel a hazánkba érkezők, ahogy teheték – néhány óra, vagy napon belül – nyugatra elhagyták az országot. Ezt jelzi az is, hogy míg 2015-ben közel 420 000 irreguláris migráns érkezett hazánkba (414 237 fő THS és kísérelte), és mégis az az év eleji KSH adat szerint, 145 968

tudásmenedzsment. a Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata. Budapest, 2018. 79–80. o.

¹⁰Forrás: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock> (Letöltés ideje: 2021.03.11.)

¹¹ UNHCR: International Migration 2020 Highlights. New York, 2020. 45. o.

¹² Pontos nemzetközi statisztika nincs a menekültek érkezési módjáról.

¹³ WTO (World Tourism Organization): World Tourism Barometer. 2020. 5. o.

¹⁴ Tokodi Panna – Ritecz György: A turizmusbiztonsággal összefüggő nemzetközi szabályozás. In: Michalkó Gábor – Németh József – Ritecz György (szerk.): Turizmusbiztonság, Dialog Campusz, Budapest, 2020. 144. o.

¹⁵ Az átkelőhelyek közötti határszakaszon áthaladók, ide értve a szárazföldön és a tengeren érkezőket egyaránt.

¹⁶ Akkor sem, ha jogszabályokban rögzítették.

¹⁷ Az illegális migráció kezelése a rendőrségtől sajátos vezetésirányítási rendszer kialakítását követelte meg. Lásd, Kovács Gábor: A rendőrség vezetésirányítási rendszerének sajátosságai a migrációs válsághelyzet kezelése során. In: Tólas Péter (szerk.): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Dialog Campus Kiadó. Budapest, 2017. 125-147. o.

fő külföldi tartózkodott valamilyen jogcímen Magyarországon, 2016. év elején pedig csak 10 000 fővel többen és ebből is 5324 fő Európából és 3344 fő Kínából érkezett. 2018-2019-ben nőtt meg jelentősebben a tartósan hazánkba tartózkodó külföldiek száma, de ez is főleg Európából, pontosabban Ukrajnából származó „vendégmunkásoknak” köszönhető, akik alapvetően a kormányunk inspirálására érkeztek.

A szűkebb közelmúltat vizsgálva érdemes a területet is fókuszálni, annál is inkább, mivel szerencsére magyar adatokkal azért rendelkezünk az ORFK havi Határrendészeti Helyzetképeiből.¹⁸ Ami igazán szemet szúr, hogy míg korábbi időszakban – 2016-ot követően – hazánkban havonta 1000-1500 fő között volt a felfedett irreguláris migránsok száma, addig ez a pandémia időszakában ennek a többszörösére ugrott, havonta 4 000-11 000 között volt. Sőt ha kicsit jobban megvizsgáljuk az adatokat, kiderül, hogy már 2019 novemberében 2389, decemberben pedig már 4316 főt fedett fel a rendőrség az illegális migrációs cselekmények kapcsán. Ami arra utal, hogy az adatok megugrásának nem, vagy nemcsak a pandémiához van köze.

Az okok és a hatásmechanizmusok részletesebb feltárásához célszerű az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények egyes szegmenseit megvizsgálni. Ugyanis hazánkban ezen cselekményt az alábbi jogsértések¹⁹ összessége adja: embercsempészet, közokirat-hamisítás, határzárral kapcsolatos bűncselekmények, tiltott határátlépés (THS) és külföldiek rendszertével kapcsolatos szabálysértés.²⁰ Ez utóbbi kettő szabálysértésnek, a többi bűncselekménynek minősül. Sőt azt sem árt tudni, hogy vannak további intézkedések, melyek nem jelennek meg az illegális migrációt jelző adatokban, de e cselekményekhez szorosan kapcsolódnak. Ezek közül a két legfontosabb az úgynevezett feltartóztatás és átkísérés (röviden átkísérés), és a belépési kísérlet megakadályozása (megakadályozás). Ezek lényege röviden, az átkísérés az, amikor a rendőrség valakit az ország bármely területén felfed, hogy illegálisan lépett be, de nem vizsgálja ennek helyét, módját, okát, hanem az úgynevezett Ideiglenes Biztonsági Határzár (IBH) egyik kapujához²¹ kísérik és „kitesséklik” az ország területéről. A megakadályozás ennél egyszerűbb, amikor még az illegálisan átlépni kívánó személy a másik ország (zömében Szerbia) területén van, az IBH túl oldalán és a járőr felszólítja, hogy ne kísérelje meg a „kerítés”-en való átjutást, távolodjon el az államhatártól.

Talán itt célszerű megemlíteni, hogy annak idején „jogi határzárként” elhíresült jogszabályok egyike volt, az határzárral kapcsolatos bűncselekmények büntető törvénybe ültetése²² is. 2015-ben lényegében negyedév alatt 1194 ilyen cselekményt regisztráltak a rendőreink, 2016-ban már 3180-at, de 2017-ben már egyet sem, míg 2018-ban 8-at, 2019-ben 2-öt, aztán 2020-ban 34-et. Az utolsó adat azt jelzi intenzívebbé vált a mozgás. De ha nem akarunk hazudni magunknak, akkor azt is látnunk kell, hogy a statisztika, vagyis az adatszolgáltatók nem a jogszabályok szerint járnak el, mivel a felfedett átkísértek és THS-ek döntő többsége (lásd lentebb) igenis az IBH-n keresztül jut hazánk területére, de mégsem folytatjuk le az idő és energiaigényes büntetőeljárást, vagyis hallgatólagosan szemet hunyunk e sajátos jogértelmezés felett.

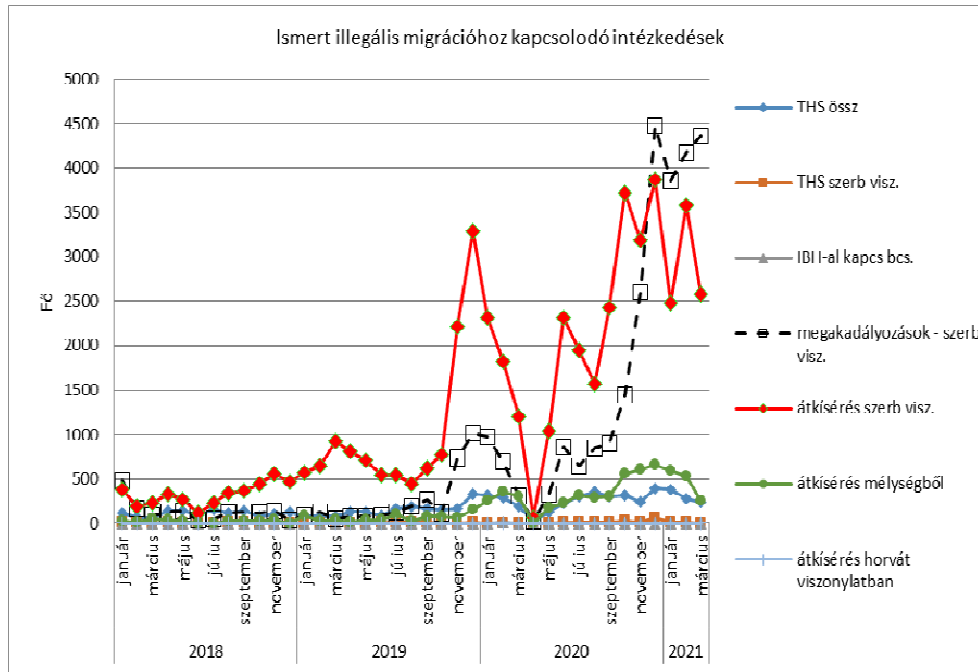
¹⁸ Forrás: <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet> (Utolsó letöltés ideje: 2021.07.06.)

¹⁹ Az egyszerűsített, közérthetőbb megnevezéseket használom.

²⁰ Kovács Gábor: A migráció bűnügyi hatásai a magyar határrendészet kockázatelemzési rendszerére. Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat. Budapest, 2016. 141-150. o.

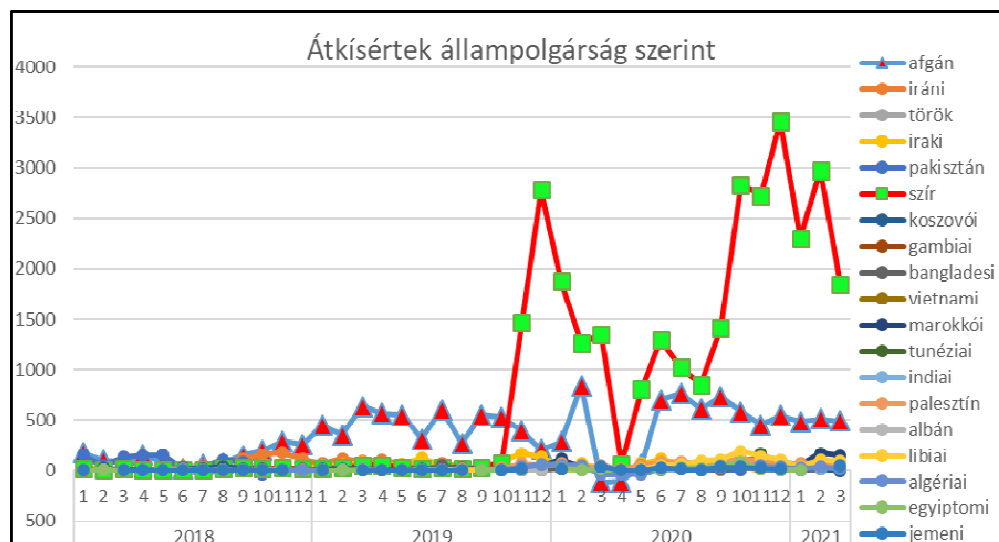
²¹ Alapvetően a szerb határszakaszon.

²² Btk. 352/A-C. §. Vö. Hautzinger Zoltán: Büntetőjogi válaszok a tömeges migrációs válsághelyzetben. In: Tóth Péter (szerk.): i.m. 74. o.

1. ábra Regisztrált illegális migrációhoz kapcsolódó intézkedések (szerző által készített grafikon) Forrás: ORFK Határrendészeti Helyzetképek

Az intézkedések adatait elemezve láthatjuk, hogy lényegében a szerb viszonylatban az átkísérések száma 2019. novemberben, decemberben a korábbi adatok többszörösére ugrott, majd intenzív csökkenésbe kezdett és gyakorlatilag 2020 áprilisában, a pandémia első hullámának csúcán, szinte megszűnt. Ezt követően ismét intenzív emelkedésbe kezdett egészen októberig és 2021 áprilisáig meg is maradt a havi 2500-3500 fő körüli nagyságrenden. A megakadályozások szintén a szerb viszonylatban emelkedtek meg 2019. év végén, 2020 elején, és 2020 áprilisában ez az adatsor is szinte megszűnt, az őszi hónapoktól ugrott meg havi 4000-4500-as szintre, mely azóta is tart. Azt azért meg kell jegyezni, hogy az intézkedések jellegéből eredően a számadatok nem egyes személyeket jelentenek, hanem az intézkedés számát, ugyanis az intézkedést követők – akár átkísérés, akár megakadályozás – az elkövetők, pontosabban intézkedés alá vont személyek ismét próbálkozhatnak az IBH megközelítésével, vagy leküzdésével és ekkor újra intézkedés alá kerülhetnek, így a statisztikába akár többszörösen is szerepelhetnek. Ennek megfelelően ezen irreguláris migránsok száma (nem meghatározható mértékben) kisebb, mint az intézkedések száma.

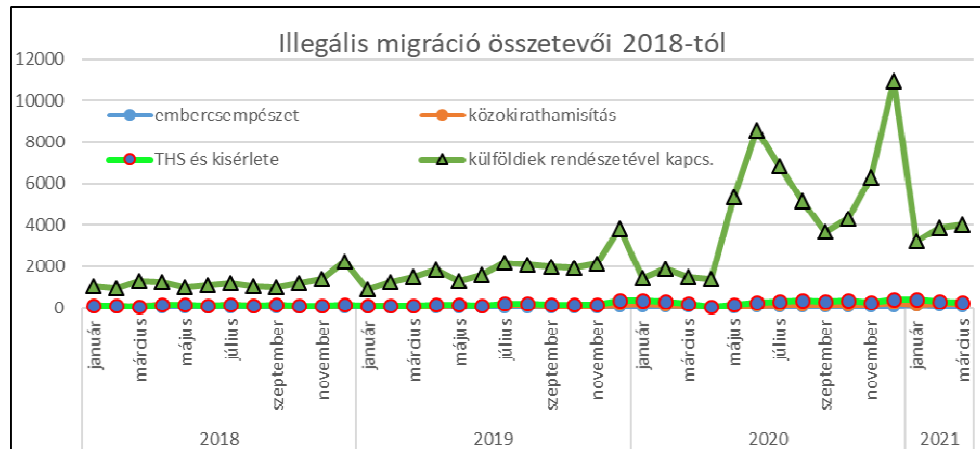

2. ábra Az átkísértek állampolgársági megoszlása (szerző által készített grafikon) Forrás: ORFK Határrendészeti Helyzetképek

A mögöttes események megvilágításához szükség van az elkövetők állampolgárság szerinti megoszlását is megvizsgálni. Ebből egyértelmű, hogy a síriek mozgása jelentette a vizsgált átkísérés intézkedések és a THS-ek számának változását is, a grafikonelemzés egyértelmű korrelációt mutat. De ezt tükrözi az is, hogy míg korábban az átkísértek 1-5%-át tették ki a síri állampolgárok, addig 2019 novembere után ez 65-89%-ra nőtt. A THS-en belül a síriek aránya a korábbi 3-7%-ról 21-40%-ra emelkedett. Tulajdonképpen a magyarországi illegális migrációs adatok ilyen mértékű megugrása a síriekhez köthető, melyet főleg a török „Peace Spring” hadművelet²³ eredményezett, mely nem más, mint Törökország támadása Szíria ellen, melynek keretében a közös határtól mintegy 50 km-es sávot foglaltak el, kvázi biztonsági zónaként és ide kívánták visszatelepíteni a náluk menedéket kereső több mint 3,6 millió síri állampolgárt. Ez utóbbi terv nemzetközi politikai ellenállást váltott ki, melyre reagálva Erdogan gyakorlatilag az EU (görög) határra kényszerített több tízezer Törökországban tartózkodó menekültet 2020 februárjában. Az Európában berobbanó COVID-19 járvány viszont a külső és belső határok lezárásával, kijárási tilalmakkal járt és az emberek szinte pánikszerű félelme az érintkezésektől, mindez együtt az eredményezte, hogy 2020 áprilisában nem volt kimutatható illegális migráció. Ahogy normalizálódott a járványkezelés, a balkánra beszorult, a törökök által ide „kényszerített” irreguláris migránsok igyekeztek eljutni a nyugati célszágokba. A pandémia második és harmadik hulláma nem váltott ki oly mértékű félelmet, illetve a járvánnyal kapcsolatos „határzárakon” a kivételek, enyhítések is elősegítették az átjutást. Ez látszik a hazai statisztikai adatokban is.

²³ Bekir Turan: Törökország “Peace Spring” hadművelete és annak utóhatásai. Forrás: <https://digitalistudastar.ajtk.hu/hu/kutatoai-blog/torokorszag-peace-spring-hadmuvelete-es-annak-utohatasai> (Letöltés ideje: 2021.04.18.)

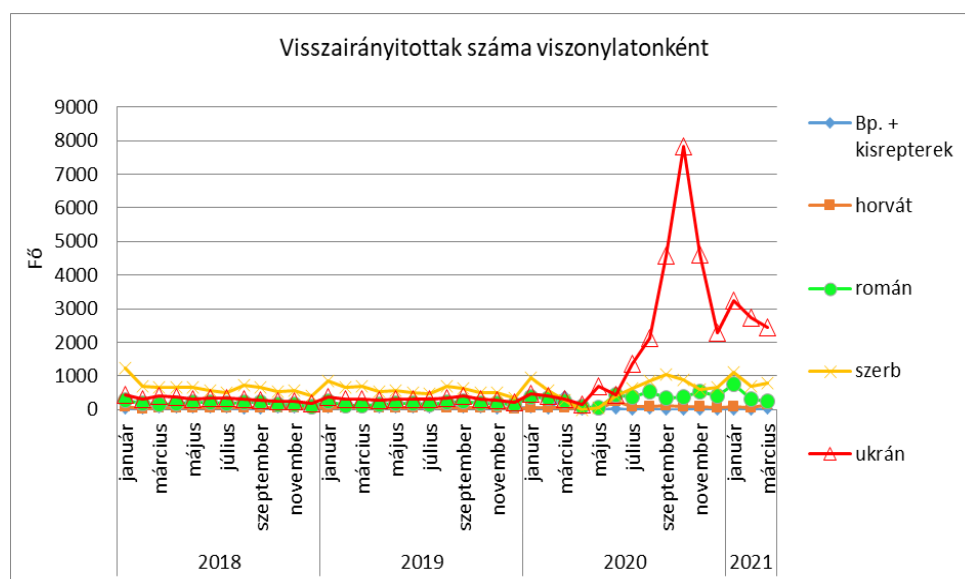
A fentiekén túl viszont van olyan szegmens, melyre igen jelentős hatással volt a pandémia. Ahogy már említettük, a magyar statisztikai rendszerben az illegális migráció több elemből áll. Ha megvizsgáljuk az arányokat, akkor kiderül, hogy a közvélekedéssel szemben nem az embercsempészet, de még nem is a THS-ek jelentik az esetek zömét, hanem a külföldiek rendszertével kapcsolatos szabálysértés.

3. ábra Az illegális migráció összetevőinek alakulása (szerző által készített grafikon) Forrás: ORFK Határrendészeti Helyzetképek

A külföldiek rendszertével kapcsolatos szabálysértések gyakorlatilag 2016 második felétől az illegális migrációs cselekmények több, mint a felét adják, sőt ez folyamatosan emelkedett, 2017-ben a cselekmények kétharmadát, 2018-ban már több mint 80%-át, a pandémia időszakában pedig már a 90-97%-ot tett ki. Ebből adódóan célszerű kicsit részletesebben megnézni a belső tartalmát. Ekkor láthatjuk, hogy ezen cselekmények közel felét a legrövidebb külső határszakaszon az ukránok fedték fel, az elkövetőknek is közel fele (2020-ban 47%) ukrán állampolgár (26% moldáviai).²⁴ Sajnálatos módon 2017 óta az ORFK a közzétett Határrendészeti Helyzetképekben már nem jelzi, e szabálysértés belső tartalmát, mely alapvetően a tartózkodási jogosultság megsértését jelenti. Például 2017-ben e szabálysértés 86%-át az úgynevezett „túltartózkodással” követték el az elkövetők. Esetünkben is ez lehetett a jellemző, vagyis az ukrán, moldáviai és szerb vendégmunkások, akik valamely nyugat-európai országban dolgoztak és éltek, a pandémia kezdetén, illetve az év végi ünnepekre (december) igyekeztek szülőhazájukba visszajutni. Eközben fennakadtak a külső határ kilépő oldalán, mivel már túllépték az EU-ban számukra biztosított (általában 90 nap) tartózkodási időt. E szerint a magyar társadalomra tényleges veszélyt nemigen jelentő cselekmények emelték meg a regisztrációban szereplő illegális migrációs cselekmények számát a pandémia alatt.

²⁴ Ezt elősegítette, hogy lényegében Lengyelország és Szlovákia lezárta a határait a tranzit utazások elől, míg a magyar szabályozás engedékenyebb volt. Vö. Oláh Tibor: Covid hatása a határforgalomra Záhony közúti határátkelőhelyen. Szakdolgozat. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék. Budapest, 2021. 19. o.

4. ábra Visszairányítottak számának alakulása viszonylatonként (szerző által készített grafikon) Forrás: ORFK Határrendészeti Helyzetképek

Egy másik határrendészeti intézkedés, a visszairányítás adatai is szorosan összefüggnek a fent említett vendégmunkás mozgással, pontosabban a visszafelé (nyugatra) irányuló mozgással. Ugyanis a pandémia első hulláma után, amikor úgy tűnt normalizálódott a helyzet, a nyugati ipari és mezőgazdasági üzemeknek ismét szükségük lett a munkaerőre és a potenciális vendégmunkások²⁵ ismét nyugatra indultak. Egy részüknek viszont már lejárt a tartózkodási jogosultsága (lásd fentebb), ezért be sem léptethetők, részben ezért különböző nem teljesen jogszerű okmányokat kívántak felhasználni a visszajutás érdekében, kevés sikerrel.²⁶ Ez főleg az ukrán viszonylatban volt jellemző, 2020 októberben a visszairányítások 85,2%-a az ukrán viszonylatban történt. Ez is mutatja, hogy a magyar, de még az európai társadalmakra sem jelent igazán veszélyt ezen polgárok jelenléte, sőt a munkájukra szükség van, mindenesetre normát sértettek. Ezzel együtt kijelenthetjük, gyakorlatilag nincs hazánkban „migrációs válsághelyzet”.

Tekintettel arra, hogy az elmúlt másfél év lényegében a koronavírusról szólt, meg kell említeni, hogy főleg az első időszakban voltak olyan politikai tényezők és média orgánumok, amelyek igyekeztek a járvány terjesztését is a (irreguláris) migránsok nyakába varrni. Pedig ma már köztudomású, hogy Európában a pandémia az után alakult ki, hogy 2020. február 19-én az Atalanta – Valencia Bajnokok Ligája-mérkőzésen 40 000 ember zsúfolódott össze a San Siro Stadionban,²⁷ és ezzel egy időben, vagy röviddel ezután, a 1600 lakosú tiroli Ischglben sélő és mulatozó emberek közül 11 000 elkapta a koronavírust.

²⁵ Akik többsége korábban a polgárháború elől legálisan Nyugat-Európába mentek élni és dolgozni. Nem ritkán a sziürke zónában.

²⁶ „Gyakran előfordult, hogy órákon át egyetlen gépjármű sem lett beléptetve, hiszen folyamatosan hamis, vagy éppen nem eredeti munkaszerződéssel jelentkeztek átlépésre.” Vö. Oláh Tibor: i.m. 48. o.

²⁷ Forrás: <http://www.csakfoci.hu/kulfoldi-foci/bajnokok-ligaja/egy-milanoi-bl-meccs-lehetett-a-biologiai-bomba-az-olasz-koronavirus-jarvany-kitoreseben> (Letöltés ideje: 2020.03.26.)

Vagyis a turizmus ilyen szempontból sokkal kockázatosabb, mint az irreguláris migrációs és a két fogalom (kifejezés tartalmának) keverése nem is a véletlen műve.

Láthattuk, hogy az utóbbi időben tényleg megemelkedett az illegális migráció növekedését egyre bizonygató statisztikai adatok mennyisége hazánkban, de a közölt adatoknak - mint láthatjuk -, valójában csak egy kisebb része volt a klasszikus jellegű irreguláris migráció, ezt is elsősorban török „barátainknak” köszönhetjük. Nagyobb részt viszont a nyugati vendégmunkás mozgásból, illetve a tartózkodási jogosultságok korlátozott voltából eredt. A pandémia, illetve annak hullámai mind kettőt, de főleg ez utóbbit jelentősmértékben befolyásolta, sőt gyakorlatilag ez volt a katalizátora.